

# จังหวัดกาญจนบุรี

## “บ้านห้วยน้ำโจน”

ศูนย์เรียนรู้ฯ บ้านห้วยน้ำโจน  
ต.เขาน้อย อ.ท่าม่วง จ.กาญจนบุรี



### ข้อมูลทั่วไป

#### อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลท่าล้อ อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลรางสาตี อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลม่วงชุม ตำบลบ้านใหม่ อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลเกาะสำโรง อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

#### เนื้อที่

ตำบลเขาน้อย มีพื้นที่ทั้งหมด 77.44 ตารางกิโลเมตร หรือ 48,401 ไร่

#### ภูมิประเทศ

เป็นที่ราบและเนินเชิงเขา ขาดระบบชลประทาน

#### อาชีพ

อาชีพหลัก ทำไร่อ้อย ไม้ผล ทำนา เลี้ยงสัตว์  
อาชีพเสริม รับจ้าง

## ว่ากันว่า เมื่อก่อนไม่ต้องใช้เงิน แต่ชีวิตก็อยู่ได้

ก็คงเป็นเช่นนั้นจริงๆ นะครับ.....“เมื่อปราชญ์เฒ่าได้บอกเล่าเรื่องราวในวัยหนุ่ม ที่ตามพี่สาวมาตั้งรกรากแถวนี้ แถวๆ ที่มีประวัติการกำเนิดของหมู่บ้านย่านถิ่นนี้ว่า กว่าร้อยปีที่แล้ว มีคนได้ขึ้นไปยอดเขาในฤดูฝน และมองเห็นพื้นที่ด้านล่างว่า สายน้ำและความฉ่ำชื้นจะไหลไปทิศทางใดบ้าง และในช่วงฤดูฝนนี้เอง ที่สังเกตว่าน้ำจากยอดเขาได้ไหลลงไปเบื้องล่างอย่างรวดเร็ว และเมื่อได้หลี่ยมุมของมัน สายน้ำก็พุ่งทะยานกระโจนข้ามหินผาลงมายังพื้นด้านล่าง ที่มีห้วยเล็กห้วยน้อยตามตีนเขา และด้วยลักษณะที่โดดเด่นเช่นนี้ จึงเป็นที่มาของชื่อ **บ้านห้วยน้ำโจน**”.....แต่ชีวิตของผู้คน กลับมิได้พุ่งทะยานไปข้างหน้าเหมือนดังสายน้ำอันเป็นที่มาของชื่อบ้านนี้

ปราชญ์เฒ่าเล่าต่อไปว่า “เมื่อตามพี่สาวมาตั้งรกรากแถวนี้ แม้โดยรวมจะเป็นผืนดินที่ค่อนข้างทุรกันดาร ระบบชลประทานยังเข้าไม่ถึง คลองใหญ่แบบทุกวันนี้ก็ยังมี งานการแรกเริ่มที่มองเห็นว่าเป็นงานยอดฮิตของที่นี่คือปลูกและทำไถยาสูบ และปลูกข้าวโพด และก็เห็นทำนาข้าวอยู่บ้าง ร้านค้าร้านขายแทบไม่ต้องพูดถึง ปัจจุบันยังเห็นมีไต่ยาก สมัยก่อนยังไม่ต้องพูดถึงดูจะทุรกันดาร และแห้งแล้งเกินกว่าจะฝากชีวิตและอนาคตไว้แถวนี้ได้ แต่กลับไปรอดและรอดมาจนถึงทุกวันนี้” เสียงปราชญ์เฒ่ายังบอกเล่าต่อไปว่า “เงินทองยุคนั้นหายาก เหมือนค่าที่วุ่นๆ ขวดยาก หมาแพง อะไรที่ต้องใช้ต้องกินอยู่ทุกวันยังแพง ประสาอะไรกับอื่นๆ แต่เรื่องการกินการอยู่ ก็พาชีวิตรอดมาได้ด้วยการพึ่งพาธรรมชาติเป็นหลัก ในป่าดงพงไพรรอบๆ เขา ยังพบเห็นสัตว์ป่า เก้ง กวาง ได้อยู่ในแหล่งน้ำก็ยังมี ปู ปลา หอย ให้ได้จับมาปรุงอาหารเลิศรส วิถีพึ่งพาธรรมชาติตามฤดูกาลนี้เอง ที่ทำให้ชีวิตอยู่รอดและโตมาได้ สมกับที่บอกว่า **ไม่มีเงิน ชีวิตก็อยู่ได้**”

## เวลาเปลี่ยน หลายอย่างก็เปลี่ยนไป

เสียงกบร้องระงม หายไปจากท้องทุ่ง ขายน้ำ ตั้งแต่เมื่อไรไม่รู้ ยังพบเห็นการแบ่งปันข้าวปลา แต่ก็น้อยเต็มทน การเกื้อกูลยังมีให้เห็นแต่ก็เฉพาะในหมู่เครือญาติ การลงแขกดำนาเกี่ยวข้าวครั้งสุดท้ายเมื่อไร ไม่มีใครได้จำทุกอย่างเริ่มเปลี่ยนไปตามการเจริญของสังคม ซึ่งก็ไม่แปลกอะไร เราๆ ท่านๆ ก็อยู่ในการเปลี่ยนแปลงแบบนี้เหมือนกัน



**ถนนสายใหญ่**เริ่มพาดผ่านเขามาเลียบบนหมู่บ้านห้วยน้ำโจน จากที่ไม่เคยได้ใช้สารเคมี ปุ๋ยปลาเต็มท้องนา ก็ต้องมาใช้ ปุ๋ยปลาหายหมด แลกกับการเร่งผลผลิตให้ทันใจ ให้ทันขาย ปุ๋ยปลาที่เคยจับได้มาแล้วแบ่งปัน วันนี้ไม่ต้องแค่ขายผลผลิตจากการทำไร่นาเคมี หรือรับจ้างและค้าขาย ก็นำเงินไปหาซื้อข้าวปลาปลาใส่ท้องก็ยั้งได้กินรสชาติเนื้อมันปลาเหมือนเคย แต่ต้องจ่ายเงินเสียแล้ว

วิธีการเป็นลูกจ้างในกิจการต่างๆ เริ่มเป็นที่นิยม การทุ่มเวลาของชีวิตไปกับการรับจ้างทำงานในระบบการผลิต เจริญขึ้นก็จริง แต่เหมือนความเงิบงั้นกลับทวีมากขึ้นในความรู้สึก ความท้อถอยของฟ้าฝน ราคาผลผลิตที่ผันผวนจนเหมือนแกล้งกัน ทำให้หนี้สินเริ่มพอกพูน จนเมื่อฝืดเคืองถึงขีดสุด เด็กๆ เยาวชนของหมู่บ้านเริ่มทยอยออกจากระบบการศึกษา มุ่งหน้าสู่วัยทำงาน บ้างที่ยังมีแรงส่งลูกเรียน ก็เพียรพยายามกู้หนี้ยืมสินมาส่งลูกเรียน บ้างก็มุ่งหน้าสู่วังวนของยาเสพติด

### เมื่อความอดทนอดกลั้นกับชีวิต มาถึงจุดเปลี่ยน ชีวิตอยู่กันแบบพร้อมตายซากอย่างนี้



ไม่ได้แน่ๆ เมื่อมีเพื่อนหน่วยงานนอกชุมชน ได้เอ่ยปากชวนกัน พลิกชีวิตในระดับหมู่บ้าน แคนคิดดี ทำดีกลุ่มหนึ่ง จึงพร้อมที่จะเรียนรู้ เพิ่มเติมศักยภาพต่างๆ ด้วยการไปศึกษาดูงานและกลับมาคิดสานงานต่อเพื่อเปลี่ยนแปลงบ้านตัวเอง เมื่อมีหน่วยงานอย่าง ส.ก.ส. ที่เปลี่ยนบทบาทจากการเป็นเพียงเจ้าหน้าที่ มาเป็นเพื่อนร่วมคิดร่วมทำด้วยกันเช่นนี้แล้ว ก็ไม่มีเหตุผลใดๆ ที่จะไม่ร่วมมือกันและทำงานกันอย่างจริงจังมากขึ้น เมื่อกลับจากการไปดูงานที่ต่างๆ แนวคิดในใจก็ชัดขึ้นโดยไม่ต้องสงสัย ในช่วงเวลาเช่นนี้ ทางออกที่เรียบง่าย ไม่ซับซ้อนและทำได้ในทันทีอย่างการออมทรัพย์เพื่อเป็นทุนเกื้อหนุนในการผลิตและการเป็นแหล่งทุนในชุมชนก็ได้ถูกจัดตั้งขึ้น เพื่อเป็นทัพหน้าในการบรรเทาสถานการณ์ของคนในชุมชน แน่นนอนว่ากิจกรรมทางการเงินล้วนได้รับความสนใจและเข้าร่วมกันถ้วนหน้า และสิ่งที่เกิดขึ้นควบคู่ตามมา นั่นก็คือ การมีผู้นำ กลุ่มผู้นำ และการรวบรวมข้อมูลสถิติต่างๆ เพื่อให้เกิดแนวทางการทำงานที่มีทิศทางมากยิ่งขึ้น โดยในช่วงที่มีแหล่งเงินทุนในชุมชนแล้ว ก็เกิดแนวคิดในการก้าวต่อไป ซึ่งก็คือ การสร้างแรงจูงใจในการลดต้นทุนการประกอบอาชีพและต้นทุนค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิต



## แผนชุมชน ยาวินาศที่ช่วยได้หลายชีวิต

บ้านห้วยน้ำโจนมีการร่วมกันคิดแผนชุมชนอย่างมีทิศทางและเป็นระบบ เช่น ในปี 2556 เน้นการร่วมกันคิดบนฐานข้อมูล ดำเนินงานทุกอย่างแบบประคับประคองชีวิต ไม่ต้องฟุ้งหยาบแบบก้าวกระโดดแต่นับ 3 เรื่องหลักคือ สิ่งแวดล้อม สุขภาวะ และการงานอาชีพ ซึ่งในเรื่องอาชีพนั้น เมื่อได้พิจารณาต้นทุนในพื้นที่ ทั้งวัตถุดิบ องค์ความรู้ และการมองตลาดการลงทุน ก็เกิดอาชีพหลักและเสริมหลายด้าน ได้แก่ กลุ่มพริกแกง กลุ่มทำพวงหรีด กลุ่มน้ำส้มควั่นไม้และฮอร์โมน กลุ่มผลิตน้ำดื่ม กลุ่มทำปุ๋ยไส้เดือน กลุ่มผลิตผักอินทรีย์ กลุ่มจักสาน กลุ่มหัตถกรรม และปืมน้ำมันชุมชน โดยมีหลักคิดในการสร้างอาชีพคือ ลดต้นทุนและสร้างสุขภาพที่ดีให้กับคนในหมู่บ้าน เช่น การมีปืมน้ำมันอยู่ใกล้บ้านก็เป็นการลดค่าใช้จ่ายในการขับรถไปเติมน้ำมันในเมือง มีการปลูกผักอินทรีย์ เพื่อบริโภคในราคาถูกและปลอดภัย กลุ่มผลิตถัณฑ์เพื่อการเกษตร สามารถลดต้นทุนการปลูกพืชผลการเกษตรได้ และให้ผู้นำกลุ่มเป็นปัจจัยสำคัญในการเคลื่อนงาน ทั้งผสวนประโยชน์ และสร้างความร่วมมือกับ อบต. ผู้นำกลุ่มต่างๆ และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง



แผนชุมชนที่ว่านี้ ทำให้คนในชุมชนเกิดภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งและก็ยังผลให้เห็นความชื่นใจได้อย่างหายเหนื่อย เพราะได้ทำให้ผู้คนรู้จักกิน รู้จักใช้จ่ายมากขึ้น คนในชุมชนมีการรวมตัวเพื่อคิดอ่านในการแปรรูปผลผลิต สร้างมูลค่าเพิ่ม เพิ่มรายได้ และมียาเสพติดในพื้นที่ลดลง แม้ในบางพื้นที่ยังมีภาวะทุรกันดารอยู่ แต่แนวคิด “เนินพอกิน” (ที่ต้องใช้วิถีอินทรีย์เกษตรเพื่อปรับปรุงดินก่อน) และ “ปลูกไม้ผลโตเร็วแบบทิ้งขว้าง แต่ไม่นานได้กินได้สตางค์” ก็เป็นแนวคิดที่ดี ทั้งสร้างความสุข สร้างรายได้ และที่สำคัญสามารถช่วยให้คนที่อยากกลับบ้านถิ่นได้มีหนทางที่ดีในการต่อยอดชีวิต ด้วยแผนชุมชนและแนวปฏิบัติที่เอื้อต่อการดำรงชีพของคนในชุมชน

บ้านห้วยน้ำโจนมีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชนขึ้น และมีแนวทางที่ดีในการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ฯ โดยเริ่มจากการตั้งกรรมการศูนย์ฯ ที่คัดเลือกอยู่หลายรอบหลายครั้ง การมีระเบียบวินัยในการเข้าประชุมเดือนละ 1 ครั้ง มีการขับเคลื่อนงานให้มุ่งเน้นในการพัฒนาทุกด้าน มิใช่เพียงแคโครงสร้างสาธารณูปโภค โดยสิ่งที่ควรพัฒนาไป



พร้อมๆ กับด้านอื่น ได้แก่ ด้านสุขภาวะของคนในหมู่บ้าน ด้านสิ่งแวดล้อม และภูมิทัศน์ อาชีพเสริม รายได้หลัก การศึกษาที่เสริมสร้างทักษะการดำรงชีวิตควบคู่กับความรู้

### แคไหนด แค่นั้น ไม่เร่ง ไม่รีบ

ด้วยมติและความเห็นพ้องของคนในหมู่บ้านต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ มีแนวคิดที่ว่า “ไม่ต้องรวย แค่นี้จกพอ” เน้นการสร้างงาน ให้มีกิน มีใช้ ไม่เป็นหนี้สิน มีหลายครั้ง ที่กรรมการศูนย์เรียนรู้ฯ ถูกถามถึงการขยายการดำเนินงานของกลุ่มต่างๆ เช่น บิมน้ำมันชุมชน ที่มีสมาชิกมากมาย แม้หมู่บ้านใกล้เคียง ก็ยังขับมาเติมด้วย แต่ด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ช่วยให้การก้าวอย่างนี้ เต็มไปด้วยเหตุด้วยผลมากกว่า ครั้งไหนๆ นั่นคือ **ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี**

แม้จะพร้อมในการก้าวทางด้านงานอาชีพเพื่อสร้างรายได้ให้ชุมชน ก็ยังต้องถามหาความร่วมมือจากทุก ส่วนในหมู่บ้านว่าจะเอาด้วยแคไหนด เพียงใด อีกเหตุผลหนึ่งที่สำคัญในการไม่เร่งร้อนก้าวกระโดดในกิจการที่ทำ ภายใต้อาชีพเสริมคือการเรียนรู้คือ การมีเป้าหมายในการดูแลคน มิใช่หวังร่ำรวย หรือออกเงยของเงินกองทุน และ เพื่อให้แน่ใจว่า เราจะอยู่ได้แบบไม่ต้องจ่าย หรือจ่ายน้อยที่สุด แต่ก็มีความสุขได้เหมือนอดีต

## หลักคุณธรรม ๕ ประการ

๑. ซื่อสัตย์
๒. เสียสละ
๓. รับผิดชอบ
๔. เห็นอกเห็นใจ
๕. ใฝ่หาความรู้

### ภูมิใจกับความเป็นมรรคเป็นผลจากกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เติบโตไปด้วยกัน

รายได้ และการพอมีพอกิน เป็นสิ่งหนึ่งที่เป็นความภาคภูมิใจในการพลิกฟื้น เติบโต ให้กับหมู่บ้านตนเอง ประชาชนเฝ้าใฝ่อย่างเปิดเผยว่า ทุกวันนี้เงินไม่เคยขาดกระเป๋ามีรายได้จากไร่นาสวนผสมอยู่ทุกวัน ชีวิตมีความสุข มีความมั่นใจและมั่นคงจากรายได้ที่หมุนเวียนมาในแต่ละวัน แต่ก็มีมุมสะท้อนที่น่าสนใจอีกแบบ ที่มองว่าการมีรายได้ก็สามารถส่งผลให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ได้ไปเรียนไกลบ้านมากขึ้น บางคนสามารถไปไกลถึงเมืองนอก และนั่นทำให้คนในหมู่บ้านหายไป มีความเป็นไปได้ว่าจะไม่กลับมาอีกระยะใหญ่ๆ และส่งผลให้เกิดการขาดแคลน ผู้นำแถวสองที่จะสานต่อแนวทางที่ดั่งามของศูนย์เรียนรู้ฯ และการจากถิ่นฐาน ก็เท่ากับห่างไกลความเป็นจริง ในหมู่บ้านไปเรื่อยๆ ทำให้ศักยภาพในการเข้าใจปัญหาลดน้อยลง และการนำพามาซึ่งปัญญาก็จะลดน้อยลงตามไปด้วย

ดังนั้น ต้นทุนในการต่อยอดของศูนย์เรียนรู้ฯ อาจต้องมองหาภูมิคุ้มกันในด้านนี้ต่อไปด้วย และอาจต้องใช้กลไกกระตุ้น หรือสร้างแรงจูงใจบางอย่างในอนาคต เพื่อจูงใจให้ผู้นำรุ่นสองได้อยู่กับพื้นที่ ไม่หนีหาย รวมถึงแรงจูงใจในการเป็นจิตอาสาเข้ามาช่วยกันขับเคลื่อนงานของศูนย์เรียนรู้ฯ เพื่อเป็นฐานคิดให้ได้ก้าวเดินต่อไปอย่างมั่นคง ปัจจุบันกรรมการและสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ มีความพอใจกับความพอเพียง ผู้คนในหมู่บ้านเลิกเหล้า ขยันทำงาน ก็มีกินมีใช้ได้อย่างไม่ขาดสาย ส่วนกลุ่มออมทรัพย์ มีคนมาฝากมากขึ้นเรื่อยๆ รวมถึงให้ความร่วมมือกับระบบระเบียบที่ตั้งขึ้นมา รวมถึงการมีวินัยส่งออมตามเวลา นี่เป็นความภูมิใจของคนที่ไม่เคยมีส่วนร่วมกับสังคมเลยสักอย่าง แต่ก็ลุกออกมาช่วยงานผลักดันและดูแลกลุ่มออมทรัพย์ในส่วนนี้ ถึงแม้ว่าบางคนก็ไม่ได้มีศักยภาพอะไรอย่างโดดเด่น แต่มีใจที่ใหญ่พอจะช่วยหนุนเสริมได้ทุกเรื่อง ทั้งหมดนี้การทำได้ทำจริง ปฏิบัติจริง เป็นตัวอย่างที่ดั่งามต่อผู้คน สร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาได้อย่างมหัศจรรย์

ในอนาคต คนในชุมชนมุ่งหวังไว้ว่า ต้องสร้างพื้นที่ให้เกิดการเรียนรู้ และรวมกลุ่มในด้านต่างๆ เพื่อการพัฒนาหมู่บ้านให้ได้มากขึ้นเรื่อยๆ ร้านค้าชุมชนจะต้องก้าวอย่างอย่างมั่นคงและเป็นจุดเชื่อมโยงการลดค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันให้เกิดมรรคผลอย่างเป็นรูปธรรม มีการขยายกลุ่มผู้ปลูกผักปลอดสารพิษ ส่งเสริมให้ซื้อขายในชุมชนมากขึ้น เพื่อมุ่งหวังให้สุขภาพของผู้คนดีขึ้น

บางทีคำว่า “ไม่ต้องก้าวไกล แต่ให้ก้าวได้ยาวนาน มั่นคง และสุขพอ” คงเหมาะกับที่นี่มากๆ

ภาคตะวันตก

# พิกัดที่ตั้งของศูนย์เรียนรู้ฯ บ้านห้วยน้ำโจน

พิกัดที่ตั้งของศูนย์เรียนรู้ฯ บ้านห้วยน้ำโจน  
พิกัด : N 13.953317 / E 99.592675

